

STOWARZYSZENIE AUTORÓW I WYDAWCÓW „POLSKA KSIĄŻKA”

organizacja zbiorowego zarządzania prawami autorskimi

SAiWPK/73/06/10

Kraków, 30 czerwca 2010 r.

MINISTERSTWO KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO	
wpl. dn.	08. 07. 2010
L.dz.	28765/10

p. M. Ogdo
09.07.2010

Pan
Bogdan Zdrojewski
Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Szanowny Panie Ministrze,

w imieniu Stowarzyszenia Autorów i Wydawców „Polska Książka” przesyłam w załączeniu stanowisko wobec zagadnień przedstawionych w Pańskim piśmie z 23 kwietnia br.

Jednocześnie pragnę podkreślić, że stanowisko polskiego rządu wobec planowanych inicjatyw Komisji Europejskiej winno uwzględniać znacznie mniejsze zaawansowanie organizacyjne niektórych krajowych sektorów związanych z treściami chronionymi przez prawo autorskie (np. rynek książki) oraz generalnie słabszą niż na zachodzie szeroko rozumianą ochronę prawnoautorską (np. niskim poziom rekompensat za dozwolony użytek). W konsekwencji niektóre rozwiązania harmonizacyjne mogą mieć dla krajowych twórców i wydawców pozytywny skutek, inne zaś mogą zahamować rozwój krajowych instytucji zajmujących się zarządzaniem prawami i ochroną utworów. Postrzegamy Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego jako promotora zmian niezbędnych do uporządkowania przepisów prawa autorskiego w odniesieniu do wszystkich kategorii utworów niezależnie od nośnika, na którym zostały zapisane. Trudno sobie bowiem wyobrazić prawo dobrze chroniące treści w środowisku cyfrowym, jeżeli nie spełnia ono tej funkcji w stosunku do utworów w formie tradycyjnej, „analogowej”.

Pragnę także zaznaczyć, że mimo wspomnianych niedomagań rozwiązań prawnych, mimo słabej infrastruktury związanej z wiedzą o statusie utworów Stowarzyszenie Autorów i Wydawców „Polska Książka” uczestniczy w europejskich inicjatywach na rzecz przełamywania barier w obrocie utworami chronionymi przez prawo autorskie. W maju br. przystąpiliśmy – wspólnie z ponad dwudziestoma innymi organizacjami z kilkunastu państw Unii - do konsorcjum tworzącego projekt ARROW+. Jest on kontynuacją trwającego projektu ARROW polegającego na stworzeniu ogólnoeuropejskiej infrastruktury wiedzy o statusie handlowym i prawnym książek ułatwiającej pozyskanie licencji i tym samym szybką digitalizację zbiorów Europejskiej Biblioteki Cyfrowej. Po zatwierdzeniu finansowania projektu przez Komisję Europejską prace nad budową systemu informacji o książce w Polsce ruszą od marca przyszłego roku. „Polska Książka” w realizacji tego zadania będzie współpracowała m.in. z Biblioteką Narodową, Polską Izbą Książki oraz Polskim Towarzystwem Wydawców Książek.

Z poważaniem

PREZES
Stowarzyszenia Autorów i Wydawców
Polska Książka

dr Andrzej Nówakowski

I. Rozwiązania mające na celu stworzenie sprzyjającego środowiska dla działalności twórców i innych posiadaczy praw w świecie cyfrowym.

1. Jakie zmiany prawne są konieczne dla ułatwienia udzielania licencji na korzystanie (zarówno w sposób komercyjny jak i niekomercyjny) z utworów i przedmiotów praw pokrewnych w sieci i systemach „na żądanie”, umożliwiające ich legalne udostępnianie na całym terytorium UE? W szczególności, czy za zasadne należy uznać zmiany proponowane w tym zakresie w Reflection document, zmierzające do:

a. określenia jednego pola eksploatacji, obejmującego prawo do zwielokrotniania i rozpowszechniania utworów/przedmiotów praw pokrewnych w sieci (pkt 2.1);

nie dotyczy wydawców.

b. wyeliminowania barier w ponadgranicznej eksploatacji utworów audiowizualnych (pkt 2.3);

nie dotyczy wydawców.

c. zmian w zakresie terytorialnego charakteru praw autorskich (pkt 4.2) oraz ewentualnego ustanowienia jednolitego, europejskiego prawa autorskiego, uprawniającego twórców do udzielenia licencji pan-europejskich;

Przełamanie zasady terytorialności prawa autorskiego nie wydaje się możliwe nawet w średniookresowej perspektywie. Jednym z zasadniczych powodów jest znaczne zróżnicowanie nie tylko krajowych ustawodawstw, kreujących rozmaite modele ochrony, licencjonowania, zarządzania prawami, ochrony praw, czy też rekompensaty za dozwolony użytek prywatny i publiczny ale przede wszystkim różny w poszczególnych państwach faktyczny stopień rozwoju szeroko rozumianego "ryнку" prawa autorskiego. Dla przykładu w Polsce słabo funkcjonuje rynek utworów drukowanych (włączając w to pojęcie nowe formy zapisu tej kategorii utworów), zwłaszcza książki. Przyczyny tego stanu rzeczy są rozmaite, ale uświadamiają one, iż w Polsce jednocześnie z uporządkowaniem kwestii związanych z rozwojem nowych technologii utrwalania, zwielokrotniania i rozpowszechniania utworów należy na nowo uregulować problemy związane z eksploatacją oraz zarządzaniem prawami do utworów w wersji tradycyjnej. Można tego dokonać chociażby w oparciu o lepszą implementację dyrektywy 2001/29/WE o harmonizacji określonych aspektów prawa autorskiego i praw pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym, np. w zakresie dozwolonego użytku utworów. W stanie obecnym jakkolwiek wyłom w zasadzie terytorialności prawa autorskiego odnoszący się do pojedynczych zagadnień/kategorii utworów może skutkować załamaniem się krajowych systemów ochrony na innych polach, np. dotyczących rekompensaty z tytułu dozwolonego użytku w postaci opłat od urzędów importowanych. Trudno sobie także wyobrazić zbiorowy zarząd prawami europejskimi w skali paneuropejskiej. Czy miałyby się tym zajmować jedna organizacja, czy każda z organizacji mogłaby działać poza granicami własnego kraju? Zwłaszcza drugie rozwiązanie może być szczególnie niebezpieczne z racji przywołanego już niedorozwoju polskiego rynku prawa autorskiego na wielu polach. Można sobie wręcz wyobrazić "ucieczkę" polskich twórców do większych, lepiej zorganizowanych organizacji zbiorowego zarządzania w innych krajach. Zważywszy na znaczące wsparcie dla rozwoju kultury i nauki jakie stanowi prawo autorskie, zasada terytorialności tego prawa - a w konsekwencji zasada terytorialności działania organizacji zbiorowego zarządzania - ma fundamentalne znaczenie dla krajowej polityki kulturalnej i naukowej.

d. określenia zasad udzielania licencji na eksploatację utworów w sieci i ułatwień w zakresie dostępu do informacji o właścicielach praw, a także określenia roli organizacji zbiorowego zarządzania w procesie udzielania licencji ponadgranicznych, także w kontekście decyzji Komisji z 16 lipca 2008 r. w sprawie COMP/C2/38.698-CISAC oraz w jakim kierunku powinny iść ewentualne rozwiązania legislacyjne?

Jak już wyżej napisano, wszelkie zmiany dotyczące transgranicznych licencji powinny być

dokonywane z poszanowaniem zasady terytorialności prawa autorskiego. Powinny one także uwzględniać specyfikę różnych kategorii utworów – w tym książki i prasy z jej charakterem krajowym. Należy pamiętać o tym, że proponowane rozwiązania są zazwyczaj wynikiem koncentrowania się na problemach branży audiowizualnej i muzycznej oraz użytkowników tychże utworów, ale ewentualne zmiany dotyczyć będą także i innych rodzajów utworów podlegających innym regułom eksploatacji.

2. W jaki sposób powinien zostać rozwiązany problem dostępu online do tzw. dzieł osieroconych (orphan works), w szczególności:

a. czy europejska regulacja w tym zakresie powinna obejmować wyłącznie utwory literackie, czy też muzyczne i audiowizualne;

Problem korzystania z tzw. dzieł osieroconych (nie tylko w środowisku cyfrowym) dotyczy wszystkich dzieł drukowanych (nie tylko literackich), fotograficznych muzycznych, audiowizualnych, stąd regulacja europejska winna dotyczyć wszystkich typów utworów.

b. czy europejska regulacja w tym zakresie powinna dotyczyć wyłącznie użytku niekomercyjnego (np. biblioteki i ogólnodostępne archiwa internetowe), czy też powinna dopuszczać użytek komercyjny utworów osieroconych;

Nie ma powodu, by dzieła osierocone wyłączać z obiegu handlowego prowadzonego w ramach powiernictwa praw i licencji niewyłącznych przez organizacje zbiorowego zarządzania tak, jak w jakim odbywa się to w stosunku do utworów o jasnym statusie prawnym. W tym celu dzieła osierocone powinny znaleźć się ustawowo w gestii organizacji zbiorowego zarządzania.

c. jakie powinny być kryteria uznania utworu za osierocony, w tym wymogi dotyczące „starannych poszukiwań” podmiotów uprawnionych;

Pojęcie utworu osieroconego mieści w sobie różne sytuacje. Obok najbardziej oczywistej, czyli niemożności ustalenia aktualnego właściciela autorskich praw majątkowych, także stan, w którym właściciel jest znany, ale kontakt z nim jest utrudniony. Trzeba bowiem pamiętać, iż autorskie prawa majątkowe podlegają zwykłym regułom dziedziczenia i po śmierci autora mogą podlegać znacznemu rozdrobnieniu własnościowemu. Kryteria "starannych poszukiwań" są przedmiotem rozważań w dokumentach opracowywanych przez High Level Groupon Digital Libraries oraz w kontekście prac nad projektem ARROW i rejestrem dzieł osieroconych.

d. czy udostępnianie utworów osieroconych powinno odbywać się w drodze licencji udzielanych przez organizacje zbiorowego zarządzania, czy raczej poprzez mechanizm ograniczonej licencji ustawowej (pkt 5.1 Reflection document; patrz także komunikat Komisji z 19 października 2009 r. „Prawo autorskie w gospodarce opartej na wiedzy” – COM(2009) 532);

Zdecydowanie lepszym rozwiązaniem wydają się być licencje – w Polsce brak jest rynku licencyjnego właśnie z powodu rozbudowanych licencji ustawowych. Kolejna licencja zupełnie wypaczy ideę funkcjonowania organizacji zbiorowego zarządzania. Jeżeli licencja generalna nie miałaby być bezpłatna – a trudno sobie wyobrazić inne rozwiązanie – to ktoś musi być odpowiedzialny za pobieranie opłat, ich przechowywanie i wypłatę, jeśli zgłosi się jednak uprawniony do utworu. Ponadto w przypadku licencji na korzystanie z dzieł osieroconych ktoś winien odpowiadać za procedurę starannych poszukiwań, jeżeli to będzie licencja generalna to na straży tej procedury będzie stał każdy korzystający, co czyni problematycznym jakoś starannych poszukiwań. Dostyc naturalnym rozwiązaniem jest udział organizacji zbiorowego zarządzania w całym procesie, począwszy od współprowadzenia rejestru nt. statusu dzieł (wzorem ARROW), przez prowadzenie starannych poszukiwań, a skończywszy na zarządzaniu (udzielaniu licencji niewyłącznych na określonych polach eksploatacji) dziełami osieroconymi.

- e. czy rozwiązania europejskie w tym zakresie powinny obejmować także dzieła, których nakład został wyczerpany (out-of-print), a jeżeli tak – jak ta kategoria utworów powinna zostać zdefiniowana?

Wyodrębnienie tej kategorii utworów jest problematyczne. Utwór, który od długiego czasu nie był wznawiany i aktualnie może być traktowany jako "out of print", może w przyszłości zmienić swój status. Byłby to zatem zbiór utworów niezwykle zmienny w czasie. Wydaje się, iż w stosunku do nakładów wyczerpanych zróżnicowanie postępowania odnośnie obrotu licencyjnego tymi dziełami winno być pozostawione do swobodnego uregulowania w kręgu uprawnieni – OZZ – użytkownicy. Z drugiej strony wprowadzenie pojęcia "nakładu wyczerpanego" do polskiego prawa autorskiego mogłoby być korzystne z uwagi na pewne zróżnicowanie zakresu korzystania w ramach dozwolonego użytku.

3. W jakim zakresie dyrektywa Rady nr 93/83/EWG z dnia 27 września 1993 r. w sprawie koordynacji niektórych zasad dotyczących prawa autorskiego oraz praw pokrewnych stosowanych w odniesieniu do przekazu satelitarnego oraz retransmisji drogą kablową, powinna zostać dostosowana do obecnych realiów technologicznych oraz do zmian wprowadzonych dyrektywą 2007/65/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 grudnia 2007 r., zmieniającą dyrektywę Rady 89/552/EWG w sprawie koordynacji niektórych przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich, dotyczących wykonywania telewizyjnej działalności transmisyjnej?

Nie dotyczy

4. Czy należy dokonać harmonizacji zasad działalności organizacji zbiorowego zarządzania, w szczególności w zakresie:

- a. zasad udzielania licencji przez organizacje, w tym określania wysokości stawek oraz możliwości wprowadzenia „rozszerzonego zbiorowego zarządu”, obejmującego uprawnionych, którzy nie są członkami organizacji ani nie powierzyli jej swoich praw;

Przed ogólnoeuropejską harmonizacją w Polsce rynek licencji związany z utworami drukowanymi należy storzyć niejako od podstaw. Tymczasem funkcjonowanie tego sektora ignoruje zupełnie chociażby aktualna nowelizacja prawa autorskiego przewidująca w postępowaniu zatwierdzającym tabele wynagrodzeń horrendalnie wysokie opłaty, nie uwzględniające rynków licencyjnych powstających, trudniejszych i o mniejszych obrotach niż rynek muzyczny czy audiowizualny. W przypadku utworów drukowanych wprowadzenie reguły rozszerzonego zarządu wydaje się rozsądnym rozwiązaniem umożliwiającym rozwój rynku licencyjnego w obrębie dotychczasowej szarej strefy praw autorskich (firmy i administracja). Rozszerzony zbiorowy zarząd byłby rozwiązaniem wręcz koniecznym, gdyby nastąpiło ograniczenie niespotykane szerokich uprawnień instytucji edukacyjnych (użytek publiczny). Zapewnienie dostępu tych placówek do publikacji z jednej, a odpowiedniego wynagrodzenia dla autorów i wydawców będzie możliwe jedynie przez wprowadzenie rozszerzonego zbiorowego zarządu. Rozszerzony zbiorowy zarząd jest ponadto jednym z możliwych rozwiązań w kwestii zarządzania dziełami osieroconymi.

Ogólnoeuropejska harmonizacja działalności OZZ będzie możliwa jedynie w dłuższej perspektywie, po znacznym uporządkowaniu, przebudowaniu lub niekiedy zbudowaniu na nowo rynku licencyjnego w Polsce.

- b. relacji właścicieli praw z organizacjami, także w kontekście decyzji Komisji z 16 lipca 2008 r. w sprawie COMP/C2/38.698-CISAC, współpracy międzynarodowej i wzajemnej reprezentacji uprawnionych z różnych państw oraz ogólnych zasad i przejrzystości funkcjonowania organizacji, w tym udzielania zezwoleń na ich działanie, także w kontekście przepisów dyrektywy 2006/123/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r. dotyczącej usług na rynku wewnętrznym?

W Polsce należy rozważyć wprowadzenie – w ściśle określonych sytuacjach – zasady rozszerzonego zbiorowego zarządu, który funkcjonuje z powodzeniem w krajach skandynawskich i dzięki któremu, rozwiązanie pewnych stanów prawnych, np. dzieł osieroconych jest dużo łatwiejsze.

5. Czy w kontekście korzystania z twórczości w sieci konieczna jest rewizja, a być może także otwarcie katalogu przypadków dozwolonego użytku, określonego w art. 5 dyrektywy 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (pkt 5.1 Reflection document)?

Należałoby raczej w prawie polskim ograniczyć dozwolony użytek prywatny i publiczny, zwłaszcza w kontekście dużo łatwiejszej możliwości korzystania, zwielokrotniania i obrotu utworami w wersji cyfrowej.

II. Rozwiązania mające na celu tworzenie atrakcyjnych, legalnych ofert dostępu konsumentów do twórczości przy wykorzystaniu technologii cyfrowych.

1. Jakie środki – legislacyjne lub pozalegisłacyjne – mogłyby być podjęte na poziomie europejskim, aby wspierać tworzenie nowych modeli biznesowych i innowacyjnych rozwiązań dotyczących dystrybucji twórczości, stanowiących atrakcyjną alternatywę dla coraz bardziej powszechnego zjawiska piractwa w sieci?

Jednym ze sposobów wsparcia nowych modeli biznesowych będzie wzmocnienie organizacji twórców i wydawców – przede wszystkim organizacji zbiorowego zarządzania, które dysponują doświadczeniem związanym z zarządzaniem utworami zapisanymi na tradycyjnych nośnikach.

2. W szczególności, czy jednym z takich rozwiązań mogłoby być wprowadzenie systemu opłat od dostawców usług internetowych, stanowiących rekompensatę/wynagrodzenie z tytułu nielegalnej wymiany plików w sieci oraz jakie skutki miałyby takie rozwiązanie dla rynku legalnej dystrybucji twórczości?

Opłaty rekompensacyjne stosowane są w odniesieniu do dozwolonych form użytku. Przelamanie tej zasady może stanowić niebezpieczny precedens.